

УДК 78. 442

Соломія Канчалаба-Швайковська (Львів)

**ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ АЛОЙЗИ СЛЯДЕКА В КОНТЕКСТІ
МУЗИЧНОЇ КАМЕРНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЬВОВА
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

Канчалаба-Швайковська Соломія. Творчий портрет Алойзи Слядека в контексті музичної камерної культури Львова кінця ХІХ – початку ХХ століття

Розглядається питання впливу віолончелістів чеського походження на розвиток львівської віолончельної школи, аналізується період творчої та викладацької діяльності Алоїза Слядека від 1897 до 1898 рр. на сторінках часопису “Wiadomosci artystyczne”.

Ключові слова : львівська віолончельна школа, чеські музиканти, квартет, квінтет, квартетні вечори.

Канчалаба-Швайковская Соломия. Творческий портрет Алойзы Слядека в контексте музыкальной камерной культуры Львова конца XIX – начала XX века

Рассматривается вопрос влияния виолончелистов чешского происхождения на развитие львовской виолончельной школы, анализируется период творческой и преподавательской деятельности Алойзы Слядека с 1897 по 1898 гг. на страницах периодического издания “Wiadomosci artystyczne.”

Ключевые слова : львовская виолончельная школа, чешские музыканты, квартет, квинтет, квартетные вечера.

Kanchalaba-Shvaykovska Solomija. Creative portraits of Alojz Slydek in the context of Lviv chamber music culture of late nineteenth - early twentieth century

The article considers how the violoncellists of the Czech background influenced the development of Lviv Violoncello School; the period of Alojzy Sladek`s creative and teaching during 1897 - 1898 on the pages of “Wiadomosci artystyczne” periodical is being analyzed.

Key words : School Cello Lviv, Czech musicians, quartet, quintet, quartet evenings.

Музична культура Львова відзначалась протягом сторіч винятковою полікультурністю. Історія віолончельного мистецтва є однією зі складових частин історії української музики? і львівська віолончельна школа багаті на традиції та досягнення. Особливу увагу хотілося б звернути на музикантів віолончелістів, зокрема чеського походження. Актуальність дослідження полягає у відсутності систематизованих матеріалів про маловідомих та провідних чеських музикантів, які брали участь у створенні львівської віолончельної школи. Як зазначає В. М. Щепакін, “традиції отримання музичної освіти в Чехії, які на державному рівні запроваджувалися в цій країні, сягають початку XVI ст., коли Празький та Оломоуцький університети стали осередками музично-теоретичної та естетичної думки. Саме з цих часів музично-теоретичні предмети посіли місце провідних навчальних дисциплін у цих обох навчальних закладах” [8, с. 19].

Вивчаючи на сторінках періодичного видання “Wiadomosci artystyczne” за період від 1897 до 1898 рр. творчість та педагогічну діяльність видатного “чеського львів’янина” Алойзи Слядека, ставилася мета проаналізувати

репертуар віолончеліста та його внесок у формування і розвиток львівської віолончельної школи.

Частково діяльність А. Слядека та окремих віолончелістів описують М. Черепанин у своїй книзі “Музична культура Галичини” [7], Л. Мазепа та Т. Мазепа у монографії “Шлях до музичної академії у Львові” [6]. Про чеських музикантів, котрі працювали в Україні, знаходимо статті у бібліографічному словнику “Чеські музиканти в Україні”, який уклав В. Щепакінн [8].

Зі створенням А. Страдіварі на початку XVIII ст. (1710 р.) класичної мензури віолончелі з довжиною корпусу 75. 65 см і 11. 5 см висотою починає розвиватися сольне виконавство. Одним із перших віолончелістів чеського походження у Львові, а точніше, гамбістів був *Йосип Фіала (Fiala)* – (приблизно 1748 – 1816). У 1810 – 1820 рр. у Львівському театральному оркестрі групу віолончелей очолював *Ян Непомук Хюттнер (1793-1840)*. Він “до роботи у Львові два роки був першим віолончелістом оркестру в Пешті. У 1820 – 22 рр. гастролював у Росії та Польщі. В наступні роки працював у Ставінському театрі в Празі, був професором Празької консерваторії, входив до квартету Ф. Піксіса” [8, с. 200]. На початку XIX ст. у міському театрі працює віолончеліст *Йосип Ліперт (Lipert)*.

Відкриття у Празі в 1811р. другої у Європі консерваторії сприяло розвитку не тільки культурних явищ “об’єднаної Європи”, а й економічному росту та національному самоствердженню європейців. Основною ідеєю Празької консерваторії було виховання оркестрових музикантів, а “...відсутність вікового (на відміну, наприклад, від італійських консерваторій) та національного (іноземці вносили за навчання децю більш високу платню) бар’єру для вступників надавала можливість представникам різних національностей та різного віку отримувати вищу музичну освіту в цьому одному із найпрестижніших європейських вищих навчальних закладів” [8, с. 25]. Випускник Празької консерваторії віолончеліст, композитор і диригент *Ян Ландвер (Landver)* з 1852 по 1857рр. у Немирові очолював оркестр графа Потоцького. У 1850 – 1860 рр. у театральному оркестрі Львова музикував *Йосип Гебельт (Goebelt)*. Відомий теж львівський віолончеліст, випускник Празької консерваторії по класу Ф. Гегенбарта *Августин Селіг (Seelig)*. У 1876 р. в урочистостях, присвячених 15-ій річниці смерті Т. Шевченка у складі квартету виступав віолончеліст *Прогаска (Prochazka)*. *Бедржік Стінгл (Stingl)* – випускник Ф. Гегенбарта у Празі, з другої половини 80-х років XIX ст. був членом театрального оркестру у Львові, професором Львівської консерваторії, “виступав як

соліст і учасник камерного ансамблю. Брав участь у концертах співочого товариства “Лютня” (1889) [8, с. 182]. Еммануїл Онджей Бареш (Bares) (1863-1951) відомий як віолончеліст львівського театрального оркестру наприкінці ХІХ ст.

Одним із найяскравіших представників чеської школи, основоположником львівської віолончельної школи є Алойзи Слядек (Sladek) (1858 - 1912) [1]. У 1876 р. закінчив Празьку консерваторію у класі Ф. Хегенбардта і разом зі скрипалем Ф. Ондрічком розпочав гастрольне турне по Чехії, “...викликаючи всюди своєю шляхетною грою, повною глибокого відчуття, сили і чіткого виконання деталей, ентузіазм” [11, с. 68]. В 1877 р. у складі фортепіанного тріо з Франтішеком Ондрічком та Карлом Славковскі вперше виконував тріо А. Дворжака. Після військової служби концертував у Німеччині, Швейцарії і певний час очолював віолончельну групу філармонійного оркестру у Базелі (Швейцарія). З 1885 року працював професором віолончелі у Львівській консерваторії, брав активну участь у концертному житті міста. В цій статті спробуємо прослідкувати короткий проміжок часу творчої та викладацької діяльності А. Слядека у Львові, гортаючи сторінки часопису “Wiadomości artystyczne” від 1897 до 1898 р.

Професори Консерваторії Маурицій Вольфсталь та Алоїз Слядек започаткували у Львові традицію проведення квартетних вечорів ще у 80-их роках ХІХ ст. : “Вчорашній вечір належав, без сумніву, до найвдалішого в цьогорічному концертному сезоні Музичного товариства. Пп. Вольфсталь, Сломковський, Козловський і Слядек розпочали вечір винятковим виконанням струнного квартету Моцарта (G - dur)”, читаємо у “Gazeti Lwowskiej” про концерт 12. 03. 1886 року [9]. Тому квартетний вечір музичного товариства, що відбувся 15-го січня 1897 року у залі Народного Дому, став для львів’ян вже традиційним і невід’ємною частиною концертного життя міста, а багаточисельна публіка свідчила про популярність цього музичного жанру і виконавців [2]. У програмі звучали тріо Г. Мельцера, сольні пісні та струнний квартет А. Дворжака. Партію 2-ої скрипки виконував Юліан Пуліковський, альт – Йозеф Якль. 19-го лютого 1897 року у переповненому залі Народного Дому відбувся концерт піаніста Т. Поллака (Th. Pollak) за участю М. Вольфсталя та А. Слядека. У їхньому виконанні прозвучало фортепіанне тріо Векбекера. 26 березня 1897 року у вечорі музичного товариства виконувалося тріо Л. ван Бетховена c - moll (Вольфсталь, Якль, Слядек), яке завдяки музикантам “ясніло всім блиском своєї краси”, а прем’єрне виконання фортепіанного квартету Зигмунта Носковського (Мельцер,

Вольфсталь, Якль, Слядек) “було чудове” [10, с. 121]. На четвертому концерті Галицького музичного товариства А. Слядек виступає як соліст, виконуючи концерт для віолончелі з оркестром Гольтермана оп. 14, у супроводі оркестру під керівництвом Рудольфа Шварца. Твір дав можливість виконавцю продемонструвати “...усі його переваги гарної, класично спокійної, вільної від будь-яких афектів, гри в наспівній шляхетній кантилені і в надзвичайно трудних віртуозних штучках” [10, с. 137].

Зі сторінок часопису дізнаємося про багатогранність таланту віолончеліста, а саме – викладача ансамблевої гри Консерваторії музичного Товариства. Описуючи конкурс учнів вищезгаданого закладу, автор характеризує А. Слядека як талановитого викладача, котрий уміє не тільки навчити, а й зацікавити студентів до творчого і захопливого музикування:

“...про гру... належить згадати..., бо вона, завдяки навчання і спрямуванню професора Слядека, набрала рис однорідної, показала музикальність учнів у напрямку ведення мелодії, підпорядкування у фігурі акомпануючій..., що вимагається у камерній музиці” [10, с. 193]. Квартетний вечір 3-го грудня 1897 року здивував публіку двічі: знайомством з невідомим у Львові норвезьким композитором Ц. Сіндінгом, виконувався його фортепіанний квінтет е - moll, а також струнним квартетом а - moll, оп. 132 Л. ван Бетховена, де музиканти продемонстрували зіграність і гарний звук [3].

У рубриці “З концертної зали” від 20. 01. 1898 читаємо відгук про квартетний вечір музичного товариства, де виконувалися струнний квартет Ю. Свенсена а - moll, оп. 1 та фортепіанне тріо D - dur, оп. 70 Л. ван Бетховена. Автор характеризує виконання музикантами Вольфсталем, Пуліковським, Яклем та Слядеком як досконале. Особливої уваги заслуговує третя частина з пошкваленим ритмом, поданим віолончеллю. Тріо захоплює і виконанням, і змістом, а музиканти виконали своє завдання бездоганно і “заслуговують на беззаперечні слова похвали” [11, с. 23]. Фортепіанний квінтет Цезара Франка f – moll, виконаний у наступному концерті колективу 4. 03. 1898 р., на думку критика, заслуговує на визнання. Детально аналізуючи кожну частину квінтету, автор статті визнає: “завдяки знаменитому виконанню, твір справив велике враження. На цьому ж вечорі прозвучав струнний квартет Роберта Фолькмана е - moll “ [4].

Наступний номер часопису від 20.03.1898 р. є для нас особливо цікавим: на титульній сторінці бачимо фотографію учасників Львівського квінтету. Це - Маурицій Вольфсталь, Юліан Пуліковський, Йозеф Якль, Алойзи Слядек та Генрик Мельцер. “Про заслуги Львівського квінтету, які

він зробив вже до цього часу, для пожвавлення музичного руху Львова згадувалося на цьому місці дуже часто; оцінка його гри також знаходила місце в нашому часописі. Зараз тільки подаємо нашим читачам короткі біографії учасників квінтету” [11, с. 67 - 69]. Зі статті дізнаємося, що А. Слядек відкинув пропозиції Празької консерваторії про посаду професора і диригента камерної музики та члена празького квартету, оскільки полюбив Львів і вжився в його творчу атмосферу, де “...завдяки своїй надзвичайно симпатичній особистості, незвичкій скромності, правдивим захопленням мистецтвом є всюди улюбленим...” [11, с. 67 - 69]. Гадаю, можна подякувати 27-річному молодому чоловікові, який зробив свій вибір на користь Львова. Адже А. Слядек є фундатором Львівської віолончельної школи, наставником багатьох провідних віолончелістів. Серед них: Вацлав Бочек [5], Дезидерій Данчовський, Богдан Бережницький та ін.

У кінці березня на концерті Галицького музичного товариства під керуванням Р. Шварца у виконанні А. Слядека прозвучала друга частина віолончельного концерту А. Рубінштейна а - moll, op. 65. Виконавець довів, що “...не тільки як людина, але і як музикант тішить великою симпатією і щирим визнанням у всіх верствах, котрі цікавляться музикою” [11, с. 77 - 78], завдяки своїй шляхетній грі виконавець повторив цей твір на біс.

“Діяльні квінтетисти” заслуговують на велике визнання концертом

1. 04. 1898 р., де прозвучали струнний квартет В - dur Й. Гайдна, соната для скрипки і фортепіано G - dur op. 13 А. Рубінштейна і фортепіанний квінтет op. 14 Сен-Санса.

Аналізуючи репертуар виконавця, бачимо, що він не обмежується певними епохами чи жанром, музикант концертує як соліст і ансамбліст, передає свої вміння учням. Без сумніву, завдяки концертам, формується естетичний смак слухачів, а судячи з прочитаного на сторінках часопису, розуміємо, що львівська публіка була дуже вимогливою, але Алойзи Слядек разом зі своїми колегами вміли підібрати репертуар своїх концертів так, щоб задовільнити смаки своїх вибагливих шанувальників. Музиканти знайомили слухачів зі світовими перлинами, і музичними “новинками”, що мало неабиякий вплив на становлення та розвиток музичної культури мешканців Львова. “Історична місія чеських музикантів у європейській музичній культурі, і, зокрема, в музичній культурі України кінця XVIII – початку XX ст. як провідників передових європейських музично-педагогічних і виконавських традицій, полягає у формуванні та розвиткові теоретичних

засад професійого виконавства і педагогіки на рівні міжнаціональних взаємозв'язків” [8, с. 234].

ПРИМІТКИ ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Як подає інтернет видання musicsack.com/PersonFMTDefail.cfm?....
Алойзи Слядек помер в 1935р. в Пшеворску.
2. Wiadomosci Artystyczne. - 1887. - 01. 02. – С. 53.
3. Wiadomosci Artystyczne. – 1887. 10. 12. – С. 336 – 337.
4. Wiadomosci Artystyczne. – 1898. 10. 03. – С. 65.
5. Вацлав Бочек (1892 - 1945) працював в оркестрах у мм. Пльзені, Осієку, Любляні. З 1931 р. викладав у Чеських Будейовицях, учасник струнного квартету ім. Сука.
6. Мазепа Л. Шлях до музичної академії у Львові. У двох томах. Том 1 / Л. Мазепа, Т. Мазепа. – Львів : СПОЛОМ, 2003. – 288 с.
7. Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття) / М. Черепанин : монографія. – К.: Вежа, 1997. – 324 с.
8. Чеські музиканти в Україні : Бібліогр. Слов. / Харк. держ. акад. культури; уклад. В. М. Щепакін. - Х. : ХДАК, 2005. – 248 с.
9. Gazeta Lwowska. – 1886. - 16. 03.
10. Wiadomosci artystyczne. – 1897. - Зош. 1 - 24.
11. Wiadomosci artystyczne. - 1898. - № 1 – 33.